

ÆRESMEDLEMMETS INDLÆG

AF PROFESSOR, DR. JUR. KNUD WAABEN

Jeg vil rette en varm tak til Dansk Kriminalistforenings bestyrelse for dens beslutning om at tildele mig denne hæder. Og en lige så varm tak til William Rentzmann for den smukke tale til og om mig.

Denne jubilæumsdag oplever jeg som om jeg har kendt Dansk Kriminalistforening i hele dens 100-årige levetid. Den sidste halvdel af historien har jeg selv været med i, mere eller mindre, og den vender jeg tilbage til. Den første halvdel har jeg læst mig til. Men det har jeg også mange gange haft brug for, - første gang da jeg i min studietid skrev om betingede domme, senest da jeg for et par år siden skrev en lille bog om "Retspsykiatri og strafferet i historiens lys". Det var i et udvalg under Kriminalistforeningen der blev opnået enighed mellem jurister og psykiatere om et gammelt stridspunkt: hvorledes man skulle benævne og strafferetligt bedømme de psykisk afvigende lovovertrædere og tilstande.

Af foreningens to hovedstiftere er det August Goll man i dag lærer bedst at kende som person. Han er blevet kaldt et renaissancemenneske og en vulkan. Det første er nok det mest træffende. En vulkan - hvis det skal være en rigtig én og ikke blot noget der knejser - er for udflydende og destruktiv til at tjene som billede på den der har skrevet så fine artikler som dem vi har fra Golls hånd. Højest sætter jeg nok dem han skrev om Shakespeare.

Men det er Carl Torp der rager højest op som fagmand. Mennesket Torp kommer man ikke så let ind på livet af. Jeg ved ikke meget mere om ham end at han ville have været søofficer før han studerede jura, og at han politisk stod til venstre for sine tre ældste fakultetskolleger, der længe havde været i forgrunden af det politiske liv. Men noget ved vi jo også om det menneskelige sindelag, når vi kender hans synspunkter på forbrydelse og straf. Efter overleveringen lagde Torp ikke hele sin sjæl i undervisningen. Det fortælles at de studerende let blev søvnige under hans forelæsninger. Da én engang kom til at gabe åbenlyst, så Torp det. Han kastede et hvast blik ned på den søvnige, og så sagde han: "Hvis De tror at det morer mig det her, så tager De fejl". Jeg kan godt føle lidt med Torp.

Han var en fremragende skribent og lovskriver. Det er først og fremmest Torps fortjeneste at vi den dag i dag har en god straffelov. Men den skal plejes og passes, og det synes jeg ikke altid den er blevet i tilstrækkelig grad.

Det sidste halve århundrede blev for mit eget vedkommende indledt med at jeg i 1946 i mit sidste studieår besvarede en prisopgave om betingede domme. Opgaven var formuleret af Stephan Hurwitz, og i den tids strafferetlige situation - hvor alle jo ellers var beskæftiget med retsopgøret - kunne man ikke tænke sig et mere velvalgt emne for en prisopgave end det der satte mig i gang. Besvarel-

sen udkom i 1948, og der indledtes et langvarigt og godt samarbejde med Hurwitz, - i første omgang da jeg blev ekstern lektor og sekretær for den alt for store Straffelovskommission.

Et par år før prisopgaven havde der været et lidt flovt strafferetligt intermezzo, som jeg vil være så fri at berette om. En ældre herre af min families bekendtskab kendte en gymnasiast, der havde fået et stileemne for om "straffens formål". Han spurgte om jeg ikke kunne hjælpe med det. Og det mente jeg nok jeg kunne. Jeg havde været vant til at få høje karakterer i dansk stil, og jeg havde Krabbes kommentar, hvor der stod noget om emnet. Så jeg skrev kladden til en stil. Nogen tid efter kunne mellemmanden fortælle at stilen var blevet bedømt til godt kryds. Det var dengang noget mindre end godt.

Hvad kan man nu lære af det? Måske dette: at man altid skal være forberedt på dårlige bedømmere. Det har jeg jo også oplevet senere. Men pointen kan også være den at svig ikke betaler sig, når den bliver opdaget, men straffes hårdt.

Mange år senere lagde jeg et stort arbejde i at sætte mig ind i spørgsmål om straffens begrundelse og formål. Det var navnlig afhandlinger af Alf Ross og den engelske retsfilosof H.L.A. Hart der gav en positiv retning til nogle overvejelser der var begyndt at melde sig hos mig, bl.a.: Hvad mener man med "straffen"? Hvis formål er det man taler om? Er det menneskehedens eller Folketingets eller den enkelte forfatters? Jeg skrev engang mange sider om det. Men studenter læser jo ikke den slags, og det tror jeg heller ikke lærerne har gjort. Måske genoptager jeg disse emner, som man aldrig bliver helt færdig med. Jeg tror at jeg kunne få noget optaget i en skriftserie som ingen læser, og så gør jeg jo ingen skade med det.

Efter et år i Cambridge og Paris har jeg lært Dansk Kriminalistforening at kende i 1949, altså i jubilæumsåret. Jeg var ikke med til den middag på Skydebanen som er omtalt og gengivet med et billede i Peter Gardes fortræffelige festskrift. Men jeg mener at det var jubilæet der var anledning til at justitsministeren i 1950 gav en middag på Christiansborg. Det var en meget fin middag. Alle var i kjole og hvidt undtagen justitsministeren. Hun hed Helga Petersen. Ved den lejlighed hilste jeg for første og eneste gang på Hurwitz' forgænger Oluf H. Krabbe. Han havde 30 år tidligere siddet i Straffelovskommissionen sammen med blandt andre Torp og Goll; også på den måde er der en sammenhæng i historien.

På foreningens årsmøde i 1950 var diskussionsemnet Strafadmåling. Der blev indledt af byretsdommer von Eyben, som nylig var blevet dr.jur. på emnet, og i diskussionen deltog en række dommere. Ved diskussionens afslutning beklagede Hurwitz at tanken om takstmæssig udmåling havde fået så stor tilslutning. Det samme skrev Louis le Maire i en forstærket form kort tid efter i en artikel. I bagklogskabens lys er det tankevækkende at genlæse denne diskussion i de nordiske foreningers Årsbok, en senere inddraget publikation. Det er tankevækken-

de bl.a. af den grund at der en snes år senere blev konstrueret en modsætning mellem et behandlingssynspunkt og et skyldprincip. De der ved mødet i 1950 kom nærmest til det rigtige var vore nordiske gæster Ivar Strahl fra Sverige og Johs. Andenæs fra Norge.

Emnet strafudmåling - eller bedre: sanktionsvalg - var af central betydning. Selv har jeg for længe siden lært, at hvis man vil skildre den kriminalpolitiske udvikling i dette århundrede, må man gøre en bestemt sondring mellem på den ene side de kriminalpolitiske programmer - herunder de slagord som man bruger til at hævde sig selv eller slå andre i hovedet med - og på den anden side den kriminalpolitiske hverdag, som viser en forbavsende kontinuitet. Den er koncentreret om tanker om proportionalitet og lighed, men med de udsving som vi finder retfærdige og forsvarlige. Udviklingen i fængselsvæsen og kriminalforsorg i øvrigt er forløbet helt i sine egne baner, især fra de åbne anstalters indførelse i 30'erne og 40'erne.

Tiderne efter 1950 bragte mange gamle og nye emner for debat, som jeg her kun kan belyse i glimt ud fra egne oplevelser.

I 1960'erne var jeg engang inviteret til arrestforvarernes årsmøde. Ved midt dagen sagde formanden til mig: "Jeg har hørt at forskningen nu mener at det er ligemeget hvad man gør med de kriminelle, for resultatet vil alligevel blive det samme". Jeg sagde dertil at jeg havde hørt det samme, og at han ikke skulle tro på det. For resten kunne jeg ikke se hvordan man skulle kunne overleve i sit arbejde, hvis man havde den tro at det var ligemeget hvad man foretog sig. Men samtalen viste mig at et nyt dogme var ved at udbrede sig.

Det har vist også været i 60'erne jeg oplevede et besøg i et lukket fængsel ved Roskildevej sammen med en gruppe studerende. Vi så på værksteder og celler, sikkert også på køkkenet, for fængselsvæsenet har altid været en særlig forventning om at besøgende interesserede sig for renskurede køkkener. Derefter samledes vi med inspektøren, som var af den gamle skole. En student spurgte: "Hvad betragter De som Deres hovedopgave som leder af institutionen?" Til deltagernes forbløffelse lød svaret: "Min vigtigste opgave er at nå helskindet frem til pensionsalderen". Måske var det ment som en spøg. Men sådan skal man ikke spøge over for unge mennesker. Der kan sidde nogle som brænder efter at høre, hvad der kan gøres for mennesker der ikke har noget godt liv.

Det er det svære i vore professioner at rumme to synspunkter: at de kriminelle selv har valgt deres handlinger og bliver bedømt efter dem, og at det er mennesker som burde have et bedre liv. Hvis vi ikke kan rumme begge synsvinkler - og det gælder også politikere - kommer vi til kort både praktisk og menneskeligt.

Opløftende var det da jeg senere begyndte at komme med kursushold til Kragsskovhede, de første gange i min gamle ven Ole Ingstrups tid. Jeg tror at mange juridiske studerende har fået deres studietids største oplevelse ved disse fængselsbesøg.

Ser man på det der har været på vor faglige scene i den sidste halve snes år, kan en del give en Jeronimus stof til eftertanke. Jeg kunne godt have ønsket mig at lidt flere tanker og forslag om straffelovsændringer var sendt til nedkøling i Straffelovrådet, når de symbolsk eller emotionelt prægede forslag var på tale. Meget har drejet sig om vold, narko, indvandrere, økonomisk kriminalitet og strafskærper. Naturligvis går der ikke 100 år uden forandringer. Om meget kan man roligt sige at "sådan var det ikke i halvfemserne", da Kriminalistforeningen fandt sine første opgaver. Man kan ikke opfinde eller importere den betingede dom én gang til. Og dog har vi som de første i Norden indført den betingede dom med samfundstjeneste. Helt aktuelt er jeg glad for at jeg sammen med Jørgen Bang var med til at holde en dør åben for samfundstjeneste ved spirituskørsel.

Den økonomiske kriminalitet er efterhånden ikke noget nyt emne. Jeg husker en af de første debatter i Folketinget, som jeg fulgte fra tilhørerpladserne. Fra talerstolen blev det sagt hvad det kom an på, - og hør nu godt efter, for jeg citerer: "Vi skal gøre nettet så finmasket at selv de største fisk kan gå i det". På et specielt område har den økonomiske kriminalitet bragt en anden tendens ind i retssystemet. Jeg tænker på de folk fra medierne som for omsætningens skyld gør sig meddelagtige i de andre fisks ubesindigheder. Når jeg kalder dem bagmænd, er det ikke ondt ment. Det betyder kun at det er dem der kravler sidst over stakittet, når der er husfredskrænkelser. For at blive i fiskersproget: her har man gjort nettet så grovmasket at i hvert fald journalister kan slippe ud igen. Det er naturligvis de hårdtrøvede menneskerettigheder der er årsagen.

Men jeg tror det er bedst at slutte inden jeg har lagt mig ud med alle statsmagter. Montesquieu regnede som bekendt kun med tre statsmagter, men vi har faktisk en fem-seks stykker.

Jeg vil til sidst gentage min oprigtige tak til Dansk Kriminalistforening. Mit ønske på dagen skal være det samme som justitsministerens: at foreningen endnu længe må have held med at samle mange af dem der interesserer sig for trivsel og humanitet i vor strafferet.